

Lutheraner eller katolikk?

Hva er forskjellen?

Foredrag på SFHS febr. 2015

v. Kurt Hjemdal

Lutheraner vs katolikk

- * Ikke sjelden å høre at noen har konvertert
- * Hva er det som får dem til det?
- * Og betyr det noe – er vi ikke kristne alle?
- * Jo, både katolikker og lutheranere tilhører den kristne kirke

Lutheraner vs katolikk

- * Men det er avgjørende forskjeller i forståelsen av troens kilder, kirken, frelsen, bønningen, boten og mye mer
- * Luthers nød: Frelsesvissheten – den kunne han ikke finne i katolsk lære
- * Derfor er vi fortsatt eget kirkesamfunn

Lutheraner vs katolikk

- * Det som satte Luther i gang som reformator, var avlatshandelen
- * Den ble avskaffet på 1500-tallet
- * Men avlat finnes fortsatt i katolsk kirkelære
- * Det samme gjør messeofferet

Lutheraner vs katolikk

- * Det samme gjør forvandlingslæren, skjærsilden, mariadyrkelsen, helgener, relikvier, klostre og sølibat
- * Hvorfor består denne forskjellen?
- * Det har først med troens kilder å gjøre.
- * Derfor begynner vi der

Lutheraner vs katolikk

* I. Troens kilder

- * I den kat. kirkes katekismus sies det: «Den apostoliske tradisjon forekommer på to måter: Gjennom den levende overlevering av Guds ord (tradisjonen) og gjennom Den hellige skrift som er den samme forkynnelse av frelsen i skriftlig form.»

Lutheraner vs katolikk

- * Katekismen sier videre: «Den autentiske fortolkning av trosarven er betrodd kirkens levende læreembete alene» – altså Paven og biskopene.
- * Og: «Det tilkommer også læreembetet, som i Guds Ords tjeneste besitter sannhetens sikre nådegave, å definere dogmer.»

Lutheraner vs katolikk

- * Det betyr at i realiteten har den katolske kirke tre normative kilder: Skriften, tradisjonen, det kirkelige læreembete.
- * I følge kat. kirkelære er altså nye dogmer fortsatt mulige – ut fra den muntlige tradisjon.

Lutheraner vs katolikk

- * Et av disse nyere dogmer er dogmet om pavens ufeilbarlighet når han taler ex cathedra (1870).
- * Andre nyere dogmer er dogmet om Marias ubesmittede unnfangelse (1854) og dogmet om hennes legemlige opptakelse til himmelen (1950).
- * Det er gamle tradisjoner som blir kirkelære

Lutheraner vs katolikk

- * Denne forståelsen forklarer sjokket Luther skapte da han uttalte seg i strid med paven
- * Men også hvordan han kom frem til reformasjonens formalprinsipp «Sola Scriptura» – Skriften alene
- * Skriften er Guds ord, men hva er tradisjonen?
- * Og er paven ufeilbarlig kirkelærer?

Lutheraner vs katolikk

- * Hvor finnes læren om paven som Peters etterfølger?
- * I motsetning til katolikkene er det lutherske standpunkt:
 - * Bibelen alene er kilden til hva som er kristen lære og kristent liv
- * Bare her finner du svaret på hva kristendom er
- * Og Skriften er grunnleggende klar

Lutheraner vs katolikk

- * Bibelen er ufeilbarlig i spørsmålet om hva som er kristen lære og kristent liv
- * Bibelens sentrum er Kristus og ordet om rettferdiggjørelsen av nåde for Jesu skyld, Aug. 4: Med denne artikkel står og faller kirken (Reformasjonens materiale prinsipp)

Lutheraner vs katolikk

* II. Kirken

- * I følge katolsk kirkelære er den romersk-katolske kirken det synlige gudsrike på jorden:
- * «Kristi ene kirke... eksisterer konkret i Den katolske kirke, ledet av Peters etterfølger og biskopene sammen med ham. Bare gjennom den kan en motta hele fylden av frelsens midler...»

Lutheraner vs katolikk

- * «Derfor skulle de mennesker ikke kunne frelses som, til tross for sin viten om at Den katolske kirke er grunnlagt av Kristus og nødvendig for frelsen, allikevel har nektet å tre inn i den eller å vedbli i den.»
- * Kat. ser seg som Kirken med stor K

Lutheraner vs katolikk

- * Katolikkene anser at Kirkens ytre form med den hierarkiske organisasjon er en del av åpenbaringen:
 - * «Den er apostolisk på grunn av sin struktur...»
 - * «Kristus har innsatt et kirkelig hierarki med sendelsen å lede Guds folk i hans navn.»

Luthersk eller katolsk

- * Begrunnelsen er at biskopen i Rom er Peters etterfølger:
- * «Paven, biskop av Roma og den hellige Peters etterfølger, er det varige og synlige opphav og grunnlag for Kirkens enhet... Kristi stedfortreder... den universelle kirkes hyrde.»

Luthersk eller katolsk

- * Han har overtatt apostlenes myndighet og formidler den ved sin håndspåleggelse (apostolisk suksesjon)
- * Kirken er en frelsesanstalt under Pavens ledelse
- * Derfor er kirkeforfatning og kirkerett grunnleggende

Lutheraner eller katolikk

- * Kristus har gitt pave og biskoper myndighet til å fastsette kirkelæren og trekke opp kirkens grenser
- * Å tro er å bøye seg for pavens autoritet:
Å tro er å tenke med tilslutning – si ja til pavens ord

Lutheraner vs katolikk

- * I dag aksepteres det nok at Gud kan frelse i andre kirker, men bare i den rom.-kat. kirke får en del i frelsens fylde
- * Bare ved å akseptere Pavens primat kan andre kirker få fellesskap med den katolske kirke

Lutheraner eller katolikk

- * Luther vendte seg til Skriften og fant intet om biskopen i Roma som Peters etterfølger
- * I stedet fant han at kirken er samfunnet av de hellige samlet om en ren forkynnelse av evangeliet og en rett forvaltning av sakramentene (Aug VII)

Lutheraner vs katolikk

- * Kirken er ikke en frelsesanstalt, men et folk, en hjord (Joh 10,27)
- * Han fant intet om et hierarki der pave, biskop og prest er en egen geistlig klasse over lekfolket
- * Intet om en pavelig ufeilbarlighet

Lutheraner eller katolikk

- * Intet om en apostolisk suksesjon knyttet til pavens håndspåleggelse
- * Intet om en ordinasjon som satte et uutslettelig preg på den ordinerte
- * Nei, alle døpte er paver, biskoper og prester

Lutheraner vs katolikk

- * Den apostoliske suksesjon er den rette forkynnelse av evangeliet
- * For ordens skyld velges noen til å forkynne og forvalte av menighetens midte
- * Ingen står over andre
- * Alle kan i prinsippet forkynne, døpe og forrette nattverd

Lutheraner vs katolikk

- * Ånden er kirkens lærer gjennom skriften
- * Skriftens sentrum er Jesus og læren om rettferdiggjørelsen (evangeliet)
- * Den synlige kirke er fellesskapet om ord og sakrament
- * Kirkeorganisasjonen er ikke viktig

Lutheraner vs katolikk

- * Den ordning er best som tjener evangeliet og sakramentsforvaltningen best
- * Det finnes ikke en «bibelsk menighetsordning»

Lutheraner vs katolikk

* III. Frelsen

- * Reformasjonen førte frem for alt til at en bibelsk forståelse av frelsen igjen kom i fokus
- * I katolsk forståelse av rettferdiggjørelsen er dette en prosess der man gjøres rettferdig litt etter litt

Lutheraner vs katolikk

- * Luther oppdaget ved å lese Skriften at rettferdiggjørelsen er en domsakt i himmelen der Gud dømmer synderen rettferdig
- * En får del i en annens, nemlig Jesu fullkomne rettferdighet og eier dermed Guds behag

Lutheraner vs katolikk

- * Det er ikke en prosess, men en gave, tilregnet av nåde for Jesu skyld
- * Det betyr at det anfektede menneske kan finne hvile, frelsesvisshet: Det er nok det som Jesus gjorde
- * Det er ikke mulig med en katolsk forståelse

Lutheraner vs katolikk

- * Det henger sammen med synet på det falne menneske
- * I følge katolsk lære er mennesket født med arvesynd
- * Men mennesket er ikke fullstendig fordervet, bare svekket

Lutheraner vs katolikk

- * Mennesket har mistet den helliggjørende nåde
- * Det er mulig å gjøre gode gjerninger uten nåden
- * Men mennesket er avhengig av nåden om det skal frelles
- * I frelsen samvirker Gud og menneske

Lutheraner vs katolikk

- * Troen er begynnelsen til frelsen, men til den må komme håp og kjærlighet
- * Nåden gir styrke til å gjøre det rette og slik blir mennesket mer og mer rettferdig

Lutheraner vs katolikk

- * Rettferdiggjørelse og helliggjørelse blir dermed det samme
- * Den troendes gode gjerninger er både et verk av nåden og den troendes egen fortjeneste
- * Frelsesvissheten avvises, men en kan håpe at Guds barmhjertighet, Kristi fortjeneste og sakramentenes virkning kan føre til frelse

Lutheraner vs katolikk

- * Nåden er bistandsnåde – kraft til det gode
- * Nåden inngytes ved sakramentene
- * De virker «ex opere operato» – av seg selv
- * Jevnlig bruk av sakramentene er viktig, især eukaristien (nattv.)

Lutheraner vs katolikk

- * Den katolske kirke regner med sju sakramenter
- * Sakramenter som innvier i det kristne liv: Dåpen, fermingen, eukaristien
- * Helbredelsens sakramenter: Boten og sykesalvingen
- * Tjenestens sakramenter: Ordinasjonen og ekteskapet

Lutheraner vs katolikk

- * Viktigst er eukaristien (nattverden)
- * I den bæres frem en ublodig gjentakelse av Jesu offer på korset (Messeofferet)
- * I det finnes det forsoning for levende og døde
- * Og ved prestens bønn forvandles brød og vin til Kristi legeme og blod (transsubstansiasjonen)

Lutheraner vs katolikk

- * Presten har rett til hver dag å feire messe – også uten menighet til stede
- * Ordinasjonens sakrament gir den ordinerte et uutslettelig merke og kraft til nattverdets forvandling
- * Det er pavens apostolat som deles ut og virker dette

Lutheraner vs katolikk

- * Bare den ordinerte kan døpe, ferme og lede eukaristien, gi del i boten ved absolusjonen og salve syke
- * Bare lekfolket kan få del i ekteskapets sakrament
- * Sakramentsnåden gir styrke til livet i Guds vilje og dermed til rettferdiggjørelsen

Lutheraner vs katolikk

- * Når troen fullbyrdes i kjærlighet gir det grunnlag for den endelige frelse
- * Luther: Nåden er ikke først inngytt kraft, men Guds velbehag for Jesu skyld
- * Nattverden er nådemiddel sammen med dåpen og forkynnelsen av evangeliet

Lutheraner vs katolikk

- * For den katolske kirke er motsetningen ikke lov-evangelium, men natur-nåde
- * Luther gjenoppdager at Gud taler to ord: Lovens ord som krever og dømmer, evangeliets ord som frikjenner og skjenker

Lutheraner vs katolikk

- * I lovens lys er vi fordervet og fortapt. Intet vi gjør kan fortjene Guds behag
- * Synden har gjennomtrengt hele mennesket
- * Derfor er Kristus vårt eneste håp
- * Vi har intet å bidra med til frelse

Lutheraner vs katolikk

- * Jesus går under lovens dom og oppfyller loven for oss.
- * I ham er vi fullkomment rettferdige for Gud
- * Frukten av rettferdiggjørelsen er helliggjørelsens nye liv, virket av Ånden ved Ordet og sakramentene

Lutheraner vs katolikk

- * Luther finner bare to sakramenter i Skriften: Hellige handlinger innstiftet av Jesus som på synlig måte gir hva de fremstiller
- * Dåpen, innstiftet av Jesus iflg Matt 28,19
- * Nattverden, innstiftet av Jesus iflg Matt 26,26-28

Lutheraner vs katolikk

* IV. Bønnen

- * Bønnen har en fremtredende plass i den kat. kirke, ikke minst i form av tidebønn: Sju ganger om dagen bes det fra Salmenes bok og fra andre bibelske bønner, især Fadervår og Ave Maria

Lutheraner vs katolikk

- * I den sammenheng har Maria og helgenene en fremtredende plass
- * I stedet for å vende seg direkte til Jesus, vender man seg til Maria og ber henne gå i forbønn hos Sønnen
- * Tilsvarende med helgenene. En ber ikke til dem, men anmoder dem om å be

Lutheraner vs katolikk

- * Helgenene er opprinnelig martyrene
- * Maria omtales som Himmeldronningen og oppfattes som delaktig i Kristi gjerning
- * En regner med at deres bønn har større virkning

Lutheraner vs katolikk

- * Men i NT oppfordres vi til å be direkte til Faderen i Jesu navn, eller direkte til Sønnen
- * Det står intet i Skriften om nødvendigheten av Marias eller helgenenes hjelp i den sammenheng

Lutheraner vs katolikk

- * Rosenkransen er en kjede med 5x10 Mariaperler og 5x1 Fadervårperler som stadig bes
- * Bønnebøker har en fremtredende plass
- * Men det er også rom for fri bønn

Lutheraner vs katolikk

- * I den lutherske kirke kan enhver kristen tre frem for Faderen i Jesu navn
- * Det er godt med et disiplinert bønneliv, men det overlates i stor grad til den enkelte
- * Rosenkransen er fremmed og minner om et magisk tenkesett

Lutheraner vs katolikk

* V. Boten

- * Boten er en av den kat. kirkes sju sakramenter
- * Den består av tre deler:
- * Skriftemålet som forutsetter anger og bare kan skje til en prest

Lutheraner vs katolikk

- * Absolusjonen: Jeg løser deg fra dine synder i Faderens, Sønnens og Den Hellige Ånds navn. Amen
- * Botsgjerninger – gjerne bønner eller faste

Lutheraner vs katolikk

- * Det skjelnes mellom dødssynder (sju) og tilgivelige synder
- * Dødssyndene er hovmod, havesyke, ukyskheter, sinne, fråtseri, misunnelse, dovenskap
- * De medfører tap av nåden og må skrives om de skal utslettes

Lutheraner vs katolikk

- * Tilgivelige synder fører ikke ut av nåden og kan tilgis også ved bønn, faste, gode gjerninger og avlat
- * Botsgjerninger var i middelalderen meget strenge
- * I dag er de milde: Faste, bønner, andakt

Lutheraner vs katolikk

- * Skriftefar har absolutt taushetsplikt
- * Det forventes at en katolikk går jevnlig til skrifte
- * I følge luthersk lære er boten ikke et sakrament, men en naturlig del av kristenlivet

Lutheraner vs katolikk

- * Den består av to ting: Angeren, den skrekk som innjages i samvittigheten ved lovens forkynnelse
- * Troen som griper evangeliet og tar imot syndenes forlatelse
- * Botsgjerninger og avlat har ingen plass

Lutheraner vs katolikk

* VI. Skjærsilden og avlaten

- * I følge den kat kirke kommer de fleste i skjærsilden ved sin død
- * Begrunnelsen er 1 Kor 3,15
- * Purgatoriet er en renselse som forberedelse for himmelen

Lutheraner vs katolikk

- * Oppholdet i Skjærsilden kan forkortes ved kirkens bønner og messeofre og ved avlat
- * Kirken har en skatt av gode gjerninger fra Kristus og fra helgenene

Lutheraner vs katolikk

- * Paven forvalter denne skatt og kan derfor dele ut avlat som betyr avkortning av botsgjeringer og tid i skjærsilden
- * Relikvier er levn etter Jesus, apostlene og helgenene

Lutheraner vs katolikk

- * Også de gir avlat og er gjenstand for dyrkelse
- * For en luthersk kirke er alt dette fremmed og uten grunnlag i Skriften

Lutheraner vs katolikk

- * Jesus har ved sitt offer vunnet en fullkommen forsoning for alle mennesker
- * I troen på ham er vi fullstendig tilgitt
- * Skjærsilden er ubibelsk og det finnes intet belegg for at bønner, messer eller avlat kan forkorte tid i skjærsilden

Lutheraner vs katolikk

* VII. Ordener

- * Allerede i Oldkirken oppsto de første klostrene
- * I den katolske kirke blir det i løpet av sen oldkirke og middelalderen en lang rekke nonne- og munkeordener

Lutheraner vs katolikk

- * De er for mennesker som vil vie seg helt til Gud og gå ut av verden
- * Klosterlivet veksler mellom bønn og messe og arbeid
- * Klosterlivet fordrer sølibat og er en høyere livsform

Lutheraner vs katolikk

- * Luther avviser at klosterliv er frommere enn det vanlige menneskeliv i hjem , arbeid og samfunn
- * Alt ærlig arbeid er menneskets kall og gudstjeneste
- * Sølibatet er en frivillig sak

Lutheraner vs katolikk

- * Ordenene i den katolske kirke fikk sitt tilsvar i diakonissene og lutherske «klostre»
- * Hos oss har det vært en tendens til å se misjonærer som frommere enn vanlige kristne

Lutheraner vs katolikk

* VIII. Messen

- * Den katolske messe er ens over hele verden
- * Det viktigste i messen er eukaristien
- * Preken er ikke nødvendig

Lutheraner vs katolikk

- * Messen rommer en rekke symbolhandlinger:
- * Vievannet, røkelsen, korsingen, knelingen, messeklær
- * Nattverden under en skikkelse
- * Via dolorosa

Lutheraner vs katolikk

- * Den røde lampe: Innviet nattverdrød – hostien
- * I dag ofte på folkespråket – før alltid latin
- * Luther bevarte i stor grad messen, men fjernet det som ikke stemte med Skriften

Lutheraner vs katolikk

- * Så vel messeofferet som forvandlingslæren ble borte
 - * Det hadde intet grunnlag i Skriften
- * Prekenen kom i sentrum
- * Salmesangen fikk stor plass
- * Nattverden ble utdelt under begge skikkelser

Lutheraner - katolikk

- * Hos oss ser vi en luthersk kirke preget av indre strid
- * Det er medvirkende til at noen vender seg til den katolske kirke
- * Men det er ikke paven som løser problemet
- * Det vi trenger er å besinne oss på vår lutherske arv:
- * Skriften alene – troen alene – Jesus alene